

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtoleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 19. julija 1871.

O b s e g: Nekaj o letošnji sviloreji. — Gotovo sredstvo za soseske siromaščine se ogniti. — O cerkvenih ustanovah za uboge, ako bi nasprotovala njih izročitev na občine bistvu ustanove. — Na Snežnik. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Nekaj o letošnji sviloreji.

Iz vipavske doline.

Kakor vsako leto, tako smo si tudi letos Vipavci obilo svilnega semena preskrbeli. Veliko jih je bilo, kateri so po stari navadi lansko svoje ali od kakega prijatla na videz zdravo seme za rejo prihranili, ktero pa se je zdaj večidel prav slabo, nekaj pa srednje, a nekaj tudi prav dobro sponeslo.

Na videz zdrave mešičke ali črve za seme prihranjevati, je toraj le loterija. Loterije se mora pa vsak previden človek ogibati, toraj tudi ne sme po stari navadi si semena preskrbovati. Nekoliko bolj podučeni svilorejci pa je nekaj od gosp. prof. Haberlandt-a iz Gorice, nekaj pa od sl. c. k. kmetijske družbe iz Ljubljane, po stanični ali celični izreji pripravljene semena si pridobilo. Ti so zdaj s svojim pridelkom zadovoljni, nekteri prav zadovoljni, ker so imeli večidel prav lepe mešičke (kokone). Imamo svilorejce, kateri so iz ene unĉe pri gosp. Haberlandt-u kupljenega semena ĉez 80 funtov kokonov dobili, s ĉemur je lahko vsak svilorejec zadovoljen. Prodajali so jih prve dni rumene po 1 gold. 20 kr. do 1 gold. 40 kr. funt, zdaj 1. julija so pa po 1 gold. 60 kr. do 1 gold. 80 kr. Še dosti lep kup. Zadnji izvaljeni črviĉi iz staniĉnega semena so pri nekterih svilorejcih, kjer je bilo premrzlo, podvrženi bili zaspanosti in rumenici (Gelbsucht), za ktero jih je od 1 do 6 odstotkov pod zlo šlo. Zarad telesec (Körperchen) te baže črviĉi niso poginili, ako so se ravno tu in tam zapazili.

Da so se res po stanični izreji pripravljene črviĉi — ako so bili sicer pravilno oskrbovani — najbolj obnesli, temu je tudi to dokaz, da si bodo svilorejci, kateri so tako seme letos imeli, še takega semena preskrbeli in že poprašujejo, kako in kje se bo drugo leto dobilo. Mislim, da bo sl. kmetijska družba tudi drugo leto tega semena pridobila in ga potem po previdnosti med ljudstvo razdelila, kar se bo toliko lože vresniĉilo, ker bodo nekteri letos še drugo polovico doplačali, to je, 14 gold. za unĉo odrajtali.

Edini pripomoĉek, svilorejo ne le ohraniti, temuĉ tudi na višo stopinjo pripraviti, je res do sedaj mikroskopiĉno preiskovanje, o ĉemur izvrstna „Seidenbauzeitung“ prinaša dokaze, ktere naj bi vsaj vsak bolj izobražen, najpred pa ljudski uĉitelji brali in nevedno ljudstvo poduĉevali. Uĉitelji! roko na prsi, pa poprašajte se: ste li že kakega ĉloveka o stanični izreji svilnega semena poduĉili?

Ker so že zadnje „Novice“ naznanile, da gré letos

8 uĉiteljev na drŹavne stroške v Gorico, naj bi sl. deŹelna vlada poskrbela, da bi iz Gorenškega, Dolenskega in Notranjskega vsaj po eden v sviloreji že bolj poduĉeni uĉitelji šel, da bi se vsaj ti trije mikroskopiĉno preiskovanje popolnoma nauĉili, katerim bi potem drugi svilorejci svoje metulje v preiskovanje pošiljali. Tudi vipavska dolina naj bi se ne pozabila, ktera se najbolj s svilorejo peĉa, in o kateri je že vladina „Laib. Ztg.“ pred dvema mesecema Źelela, naj bi vsaj ta stran Kranjskega enega v mikroskopu in stanični izreji svilnega semena popolnoma poduĉenega pregledovalca imela. Zdaj je priloŹnost, naj se vstreŹe tem splošno dobrim Źeljam. To preiskovanje se pa le tisti more nauĉiti, kateri ima veliko prakse o sviloreji, kar „Seidenbauzeitung“ pri marsikteri priloŹnosti naznanja.

Perja smo letos tako malo in tako slabega imeli, da malokdaj tako. Lansko leto je veliki del ipavske doline huda toĉa zadela, in po tej toĉi otolĉenim murvam so se večidel vse mlade vejice posušile in toraj letos malo zagnale. Vrh tega je pa še huda burja to spomlad perje hudo raztrgala in tako pokonĉala, da je pri sviloreji dosti Źkodovalo.

Kakor že večkrat, tako se je tudi letos pri obrezovanji murvovega perja velika nesreĉa zgodila.

MoŹ iz LoŹ, oĉe več otrók, obrezava v Samaboru murvo, veja se odlomi, moŹ z drevesa pade, še enkrat zdihne in na veĉno zaspi.

Pisavec prosi, naj iz Gorenškega ali Dolenskega kak svilorejec naznani, kako se je sponeslo od sl. c. k. kmetijske družbe prejeto seme, ktero je bilo tudi po celični napravi pripravljeno.

Gotovo sredstvo za soseske siromaščine se ogniti.

Dosti, reĉem, skoro najveĉ reveŹev dohaja soseskam na vrat na nos s tem, da z dolgovi preobloŹeni posestniki po oĉitnih draŹbah svojo posest zgubijo. Gospodar z vso svojo druŹino pride na beraško palico, in soseska je po postavah dolŹna vse preŹivljati. Taka nesreĉa, ki je zadela eno druŹino, tare vso sosesko. Tej sreĉi v okom priti, nameruje sledeĉi nasvet.

Ako pride kako posestvo v soseski po draŹbi na prodaj (kant), naj skuša soseska je kupiti; kar znese kup, ona poplaĉa in prepíše kupljeno posestvo na-se, ob enem tudi zbríše vse vknjiŹene dolgove. Na to odprodá na drobno toliko sveta, da se za vse svoje stroške odŹkoduje; kar posestva ostane, ga prepusti odgnani druŹini ali v last ali za zaĉasni vŹitek, kakor bolje kaŹe.

S takim ravnanjem se dá ubogi družini priložnost, da se sama zamore preživiti brez soseskega nadlegovanja. Tako vedenje bi bilo tudi najpripravniša prilika za sosede, posestva skrožiti (arondirati) in tako obdelovanje zboljšati.

Ta nasvet izpeljevati ni težko, tudi denarnih zaklad ne tirja, ker bode vsak, kdor namerava kaj kupiti, rad koj plačal.

Dr. J. Orel.

O cerkvenih ustanovah za uboge, ako bi nasprotovala njih izročitev na občine bistvu ustanove.

Ko se je vsled postave od 10. decembra 1869. l., št. 5 šlezkega oglasnika postav in ukazov za leto 1870. župna ubožna denarnica v O. občini v oskrbovanje izročiti imela, je župnik Anton F. prosil, naj se glavica K-ove ustanove izloči. Dotična ustanovna listina od 11. junija 1800., katero je izdal Šimon K., nekdanji župnik v S., določuje, da se obresti imajo vsako leto razdeliti med štiri poštene, domače reveže iz županije O., kateri bodo zato imeli dolžnost „vsaki petek 5 očenasev in 5 češena si Marija za uboge duše moliti“. Župan se je zoper zahtevane odločitve upiral rekoč, da ustanovna listina nikjer ne veleva, da bi oskrbovanje ustanovne glavice za vse čase duhovnikom moralo ostati, da bistvu ustanove ne nasprotuje, če se ta izroči občini in da se toraj §. 4*) gori omenjene postave tukaj ne more v rabo vzeti.

Okrajni glavar v F. je izrekel, da na spolnitev ustanovnih dolžnosti le župnik primerno gledati in uboge, kakor jih ustanova zahteva, izbirati more in da se toraj dotična glavica, kedar se bode župna siromašnica občini izročevala, ima odločiti in oskrbovanju župnega urada prepustiti.

Zoper to se je župan pritožil pri deželni vladi ter še svojim prejšnjim navedbam pristavil, da župan more ravno tako dobro gledati, al ubogi svojo molitev vsaki teden opravljajo, kakor župni ured, in da je prvemu tudi lože mogoče med ubogimi izbirati, kakor to župni ured storiti more.

Deželna vlada je po tem razsodbo okrajnega glavarja zavrgla ter spoznala, da se glavica K-ove ustanove ima občini v oskrbovanje izročiti, ker brez vseh ovir tudi župan na spolnovanje ustanovnih dolžnosti gledati zamore in ker založni list nikjer izrekoma ne veleva, da bi naj vsakokratni župnik v svoj lastnosti kot krajni dušni pastir dotične štiri siromake volil in na opravljanje njihovih molitev gledal. Za tega voljo pa tudi bistvu ustanove ni nasproti, ako se ustanovna glavica občini izroči.

Zoper to razsodbo deželne vlade se je župnik pritožil pri ministerstvu trdè, da gotovo ni mogla biti volja ustanovnika, nadzorovanje verskih dolžnosti neduhovniku zaupati; kajti, posvetni krajni predstojnik ne more vesti ktereга človeka zastran njegovih dolžnosti opazovati in zavoljo drugih opravil bi še na vidno spolnovanje ustanovnih dolžnosti gledati ne mogel. Da te ustanovnikove volje ustanovna listina po črki ne pové, nič nima na sebi, ker takrat tega tudi ni treba bilo, ko je le cerkev oziroma dušni pastir odgovorni oskrbnik zadev ubozih bil.

*) Ta §. se tako-le glasi: Une ustanovne glavice, ktere so v oskrbovanju župniških siromašnic, se pri izročitvi imajo odločiti, ako politična oblastnija na podlagi izvirnih pisem, testamentov, založnih listov itd., kateri se jej v ta namen morajo predložiti, izreče, da bi bistvu teh ustanov nasprotovalo, ako bi se občinam izročile.

Ministerstvo znotranjih zadev je z odločbo od 14. februarja 1871., šte. 18.922, iz 1870 utok vslišalo ter zaukazalo, naj se K-ova ustanovna glavica iz premoženja siromašnice v O., ko se bo ta oddajala občini, odloči, ker bi z obzirom na lastnosti in naložene verske dolžnosti ubogih, kakor jih ustanovna listina določuje, oddaja te ustanove njenemu bistvu nasprotovala.

„Pravnik slov.“

Povišana službnina duhovnov pred državnim zborom.

Kam nameravajo liberalci s povišanjem plače za naše duhovne, kažejo nam resolucije, ki jih je nasvetoval odsek za dr. Ginzl-ov dotični nasvet. Priznavši, da sedanja plača katol. duhovnov res ni v primeri z njihovo važno službo in sedanjim časom, stavi imenovani odsek tri na prvi videz blagovoljne nasvete, vsled katerih naj bi vlada državnemu zboru predložila postavo po naslednjih načelih: I. o povišanji plače: razloček med starimi in novimi župnijami naj neha; plača naj se vsem poviša v primeri z njihovo službo in z ozirom na deželne razlike; pokojnina naj se ravná po službenih letih. II. O zakladu, iz ktereга naj se zviša plača: naj se izdelajo novi ukazi, po katerih naj bi se v kongruo vštevili krajni dohodki, vravnale davščine župnij insamostanov, premenile davščine za duhovna opravila (štóle), po vsem tem naj bi se izračunjeni primanjkljaj plačeval iz državne blagajnice. (To se dá slišati, toda sedaj sledé prav za prav načela, zaradi katerih se je odsek odločil, predlagati zboljšano plačo.) III. o pogojih, pod katerimi se sme zvišati plača in obtežiti državna blagajnica: V duhovsko službo naj se jemljó le take osebe, ki so dobro izurjene v vednostih in v djanskih opravilih; v vednostih naj se podučujejo na bogoslovskih fakultetah skozi 6 semestrov (3 leta), v djanskih opravilih pa skozi eno leto v semenišču; za primerno število bogoslovcev naj se iz verskega zaloga skrbí z ustanovami; bogoslovske fakultete (oddelki) naj se preuredé po potrebah sedanjega časa, zlasti po načelih, ki veljajo za vseučilišča; službe naj se oddajajo le duhovnom, ki so „brez oporeke ozir nraavnega in državljanskega vedenja“. Država naj si pridrží pravico, da smé ugovarjati zoper oddajo duhovnih služeb takim, ki jej niso po volji, ter skrbí, da si od zasobnih patronov pridobí pravico do imenovanja duhovnih pastirjev. — S temi pridržki tedaj si hočejo liberalci prilastiti pravico: uravnati bogoslovske šole, vpliv imeti pri oddajanju služeb, da bi se lahko odstranil vsak, ki jim ni po volji, ali kakor odsek v svojih nagibih pravi, „vsak, ki jim dela tako nevarne upore, ali ki bi hotel učiti papeževo nezmotljivost, ktera meri na razrušenje države“. In da bi še več duhovnih pastirjev moglo v svojih brzdah držati in kakor c. kr. uradnike popolnoma imeti pod svojimi vajetmi, zato naj vlada skuša od zasobnih patronov dobiti njihove pravice do imenovanja, — srenjam pa menda naloži še večje breme s tem, da od vseh davščin odveže patrone, ki morajo sèm ter tje kak krajcar plačevati za popraviljanje cerkev in šol. Pač lepa „prosta cerkev v prosti državi“! — „oder was?“ bi Nemeck rekel. Kedar „liberalci“ duhovnom kaj ponujajo, spominjamo se vselej starodavnega „timeo Danaos et dona ferentes“. Kedar „liberalizem“ duhovščini namerava na pomoč priti, tiči za tem grmom: preuredba duhovskih učilišč, izreja duhovnov v liberalnem smislu, odcep duhovščine od papeža itd. — na kratko rečeno: liberalci hočejo duhovščini odkupiti njegovo versko prepričanje!